

100 de pagini

Nu am nici o însemnată despre Marin Preda.

Odată, după ce întâlnirile noastre au căpătat o notă de regularitate, după ce discuțiile noastre au depășit pragul generalităților, ajungând chiar să ne implăce, m-am gândit cât ar fi de interesant să le aștern pe hîrtie. M-a oprit sentimentul unei supărătoare indiscreții. Senzația precisă că aș fi făcut public (chiar dacă nu ar fi fost vorba decît de un jurnal strict personal) un mesaj care nu-mi era încredințat decît mie. Evident, nu era decît o copilărie, deși scuza vîrstei nu mai putea fi de mult invocată. Important este, însă, că „blocajul” a funcționat. Ca să mă verific, sau poate ca să mă justific, i-am spus și Lui că, pentru o clipă, mi-a trecut prin mîntre să țin un jurnal al întâlnirilor noastre, dar că o stare de inconfort m-a oprit s-o fac. M-a ascultat cu atenție și mi-a dat dreptate: „Las-o așa cum e: e mai bine”.

Că — și în absența jurnalului — întîmplările legate de ultimile Lui două zile mi-au rămas precis întipărite în mîntre este un lucru lesne de înțeles; într-un fel m-am referit la câteva dintre ele în volumul „Timpul n-a mai avut răbdare”, scos de editura „Cartea Românească” la un an de la dispariția. Ce mi se pare astăzi interesant este felul neerosimil în care Marin Preda s-a pregătit pentru moarte. Și spun asta cu convingerea că „pregătit” este singurul cuvînt care cuprinde și exprimă tot ce s-a întîmplat.

S-au făcut multe speculații legate de starea de maximă surescitare în care a intrat în după-amiaza ultimei zile: telefonul pe care mi l-a dat de la editură în jurul orei 20 — „Copile, sint terminat!” —, urmat, ceva mai tîrziu, de un alt telefon dat regretatului Ion Caraion. Eugen Simion, care mi-a cerut evocarea pentru „Cartea Românească”, a insistat să relatez cuvînt cu cuvînt tot ce mi-a spus Marin Preda în ultima noastră convorbire. Nu am făcut-o. Nu avea nici o legătură cu locul Scriitorului în literatura română. Nu ar fi făcut decît să amplifice — toate soapele și toate scuzele (vai, atît de inutile!) care se insinuuau — nu as fi făcut decît să transform un pretext în destîn. Pentru că, în noaptea de 15 spre 16 mai 1980, Marin Preda nu a făcut decît să se supună destinului pe care și-l, cunoștea și pentru care se pregătea de mai bine de doi ani de zile...

„Încă 100 de pagini, dacă m-o lăsa Dumnezeu” — era răspunsul invariabil pe care mi-l dădea ori de cîte ori îl întrebam cît mai are pînă încheie manuscrisul care avea să devină „Cel mai iubit dintre pămînteni”. Suta de pagini s-a transformat în sute de pagini, sub aceeași vesnică condiționare. Nefiind vorba de un bișot, o bună bucată de vreme apelul la Dumnezeu l-am luat ca pe o stereotipie de limbaj. Pînă cînd într-o zi, frapat de invariabila invocare, cu atît mai mult cu cît dispoziția în ziua în care-l chestionam (din nou) nu lăsa loc bănuieții nici unei înnoirări, l-am întrebă dacă este vorba de o cochetărie. „Fiecare om simte cît îi mai i-e dat să trăiască. Tu nu simți?” „Nu”. „Ești tînăr, prea tînăr”. „Bine, dar Dumnezeu văstră simțiți ceva?” „Întrebarea a rămas fără răspuns. Un gest vag din mîna și o chicoteală nuneau punct unui schimb de replici cîrrii nu puteam să cred că trebuie să-i acord prea multă importanță.

„Mai departe, evident, pășim în cîmpul speculațiilor. Nimic din ce a trăit Marin Preda în ultimile Lui 48 de ore nu prefigurau deznodămîntul. Cu o zi înainte: trecerea obișnuită pe la editură; vizita agreabilă la familia judecătorească a Zăgrăvescu; planurile pentru viitor: o casă mai bine împărțită (Zona Romană—Dorobanți) în care să aibă, izolată, camera lui de lucru — și pe care urma să mergem s-o vedem tocmai a 2-a zi. Ultima zi: sosirea pe la ora prînzului la editură: prima convorbire telefonică (a nu se confunda cu cea amîntită anterior, în jurul orei 20): ton complet destins, comentariu „mondan” despre vizita și masa de cu o zi înainte; regretul că ruperea de nori (la ora la care vorbeam) făcea să amînăm pentru ziua următoare vizitarea casei despre care i se vorbise.

Criza care s-a declanșat ulterior și care avea să se încheie definitiv în Noaptea a fost provocată de un telefon primit la editură. Subiectul: relațiile de familie. Un subiect cu care se confruntase, pînă atunci, de zeci de ori și pe care-l bîrăise, pînă la urmă, prin țipete de furie sau hohote de ris. Pe care-l bîrăise, de fiecare dată, prin aceeași neerosimilă și nealterată iubire. Nimic din ceea ce-l zdruncinase de data asta și-mi comunica într-o stare de disperare nu rezista cu necesitate în fața unei analize logice. El nu mai avea timp pentru o astfel de analiză. El nu mai vroia să fie logic. Pentru El totul devenise catastrofal. De neșuportat. De nedepășit. O abdicare necondiționată în fața unui prețel care trebuia transformat într-un „obstacol insurmontabil”. Era o probă că „asa nu se mai poate trăi”. Avea nevoie să se convingă că sosise momentul. Și a reușit s-o facă cu o înspăimîntătoare forță...

„Fiecare om simte cît îi mai i-e dat de la Dumnezeu”.

Eu cred că Marin Preda descifrase corect chemarea. „100 de pagini” pe care l-a lăsat s-o termine, și răgazul pe care l-a mai acordat să se bucure de cartea Lui, era un dar pe care numai Dumnezeu putea să-l facă Omului care încercase să ne învețe că „dacă dragoste nu e, nimic nu e”.

Lui Sae,
ale cărui „prinite” și alte
ziceri au trecut în această
carte („pe ce te bazezi?”) cu
aterfăune frăteasca

Au ariu

Dec. 77

Mogoșoia

(● Autograf pe volumul „Delirul” oferit fra-
telui său Sae)

— Domnule Alexandru Preda, cînd v-ați în-
tîlnit ultima oară cu fratele dumneavoastră?

— Ultima mea întîlnire cu Marin a avut loc în iarna anului 1979. Mă invitase să petrecem revelionul împreună. În seara ajunului am ieșit să facem o plimbare prin cartier. Am discutat îndelung despre unele probleme strict familiale asupra cărora n-aș vrea să mă opresc acum. Îmi amintesc că tot atunci, ca să-i distrag oarecum atenția, am adus vorba despre plagiatul lui Barbu, care devenise public, întrebîndu-l de ce

ridicată o serie de întrebări. În momentele acelea însă credeam că lucrurile nu se pot mistifica într-un mod atît de grosolan. De asta poate nici n-am dat prea mare atenție diverselor supoziții care se vehiculau și n-am făcut nici un demers, știu eu, expertiză, contraexpertiză etc. Mai tîrziu, cînd insinuările și echivocul asupra morții lui s-au accentuat, existau destule lucruri care nu se legau, mi-am spus că dacă într-adevăr în spatele lor se ascunde ceva real, oricum demersul meu s-ar fi dovedit inutil, ar

am rămas în București tocmai în ideea să rezolv și problema asta. De la Editură am aflat că doamna Stănescu tocmai ieșise la pensie. Am căutat-o la telefon și mi-a confirmat dorința lui Marin ca valiza să ajungă la mine. Drept pentru care m-am dus la procurorul șef al Capitalei, domnul Popescu, încercînd să-i explic că vreau să intru în posesia lucrurilor lui Marin, pe care voise în mod expres să mi le lase mie. Domnul Popescu, mi-am dat repede seama, a încercat să mă ducă cu vorba. Am fost și la Uniune, la domnul Macoveanu. Toată lumea se arăta binevoitoare, însă rezultatul era nul. M-am întors la domnul Popescu cu care am și avut cîteva altercații. În cele din urmă mi-a dat asigurări că în cazul în care se va găsi valiza mi-o va remite. În zilele următoare îmi făcusem obiceiul de a trece pe la Editură. Cam după vreo săptămînă a venit comisia să desigileze biroul lui Marin. Erau prezenți Laurențiu Fulga, Corneliu Popescu și încă alte cinci-șase persoane pe care nu le cunoșteam. Mi-au spus să aștept și că dacă vor găsi ceva pentru mine, îmi vor da obiectul în cauză. După destul de mult timp a ieșit cineva, nu-mi mai amintesc exact cine anume, și mi-a explicat că nu aveau nimic pentru mine. Cam asta a fost.

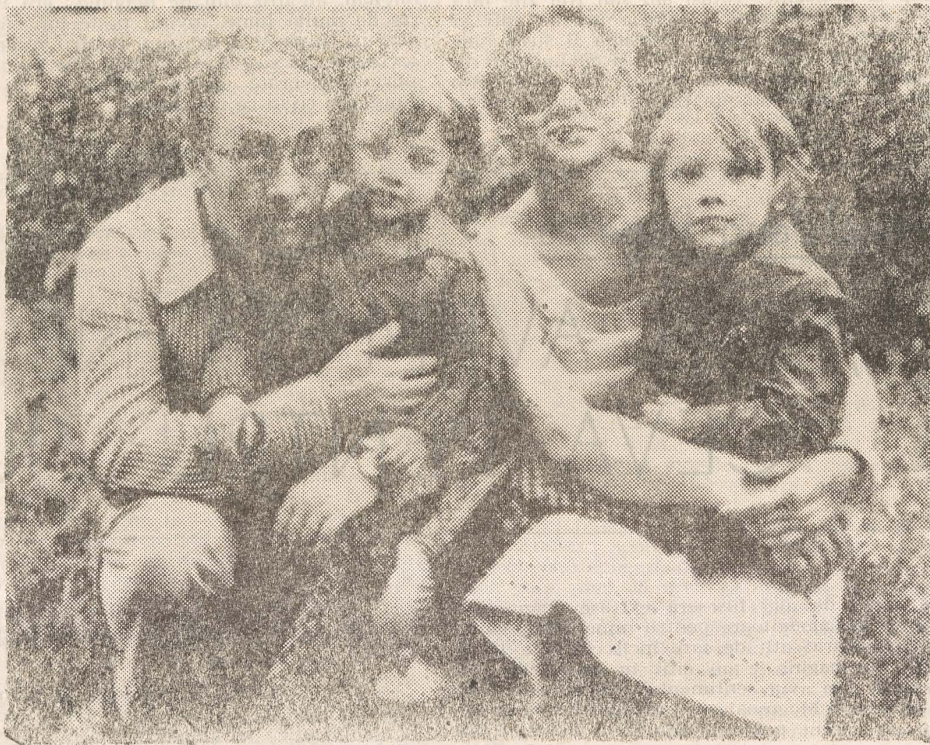
— În ultima vreme au apărut voci care au pus la îndoială moralitatea lui Marin Preda, faptul că ar fi cochetat cu puterea...

— După revoluție s-au întîmplat multe, mai bine zis s-au răsturnat multe. Unele pe bună dreptate, altele din considerente care, mie cel puțin, îmi scapă. Cîteva voci au încercat și încercă să-i pună în cîrcă scriitorului lucruri pe care nici un om normal n-ar fi putut să le gîndească. Se vorbește despre servilismul lui Preda față de putere, se insinuează că Delirul ar fi fost o carte comandată. În general se știe despre reacția pe care a suscitat-o apariția cărții în Uniunea Sovietică: un fulminant articol în Literatura gazeta, cererea de a fi primit în audiență la președenție a ambasadorului țării respective. Ceea ce iarăși se știe, dar unii se pare au memorie scurtă, este că a avut loc o sedință a secretariatului c.c., unde singurul care i-a luat apărarea lui Preda și romanului a fost Cornel Burtică. Din cîte am înțeles de la Marin, inginerul Burtică apără romanul în vreme ce scriitorul Dumitru Popescu n-a scos un singur cuvînt. Apoi în presă a apărut un articol al lui Ovid S. Crohmăniceanu, în care acesta răspundea cu fermitate acuzelor aberante din revista sovietică. Cert e că atunci Marin a trecut printr-o situație realmente dificilă, a fost pur și simplu pe muchie de cuțit.

Acum vin demolatorii de profesie, unii dintre ei scriitori, pîrîindu-li-se nimerit să se ocupe de moralitatea lui Marin Preda, cine știe, poate în ideea de a-și face loc cu coatele cît mai în față, dacă altcumva nu au reușit. I se contestă pînă și, ceea ce știe toată lumea, înființarea Editurii „Cartea Românească”. De altfel Preda nu este singurul intrat sub tirul furibund al acestora. Nici Petru Dumitriu, nici alți scriitori importanți ai literaturii române nu au scăpat de noul pat al lui Procust inventat de dumnealor. Marin Preda nu are nevoie să fie apărat. Se apără foarte bine singur, prin opera lui. Locul său există în istoria literaturii române. La fel cum este, poate, și al aceluia care-l contestă. Vorba cuiva, minorii sint majoritari!

Interviu realizat de
Margareta ZORCA

● CU SOȚIA ELENA ȘI CEI DOI FIU — NICOLAE ȘI ALEXANDRU

nu-l dau afară din Uniune. Reacția lui a fost promptă: nu se poate, e scriitor. Apoi discuția a ajuns la N. Dragoș căruia comitetul de partid de la Uniune, dacă nu mă înșel, refuzase să-i dea o recomandare pentru a fi ales în c.c. Asta tocmai datorită felului cum reacționase revista „Luceafărul”, revistă a Uniunii Scriitorilor condusă la acea vreme de Dragoș, în problema plagiatului. Marin delimita clar aspectele aceluia caz: nu-i poți refuza cuiva calitatea de scriitor, mai ales cînd a dovedit că o are, dar nici nu-i poți trece cu vederea faptul că încalcă una din regulile elementare ale breslei. Sigur că lucrurile alea nu mă interesau decît ca simplu cititor. Ceea ce mă bucura într-adevăr era faptul că Marin era în formă, poate cu un dram de oboseală în priviri, dar în orice caz nu mai arăta foarte îmbătrînit, secătuit cum îl văzusem cu un an în urmă cînd încă mai lucra la roman, la Cel mai iubit...

Sigur, după aceea am mai avut destule discuții telefonice. Ultima convorbire a fost imediat după apariția romanului. Îl cumpărasem de la librărie, apucasem să citesc primul volum și, nemairezistînd tentației, l-am sunat să-l felicitez. Îl simteam fericit, mulțumit, convins fiind, după spusese sale, că făcuse o treabă bună. Mi-a promis că-mi trimite o carte cu autograf prin Marinică, băiatul meu, lucru pe care l-a și făcut.

— Cine v-a adus vestea morții lui?

— Tocmai mă întorsesem acasă din teren. Era spre seară, chiar în ziua cînd fusese descoperit, aveam să aflu mai tîrziu, de Corneliu Popescu la Mogoșoia. Eram în bucătărie cînd a venit Sorin, băiatul meu și a început să-mi dea tircoale. Simțeam că ar fi vrut să-mi spună ceva dar fie n-avea curajul s-o facă, fie aștepta un moment prielnic. Ce-i, mă, ce s-a întîmplat? l-am întrebă. A murit unchiul! mi-a răspuns. Este greu de descris ce-am simțit în acele momente. Sărăcu Marin! am reușit doar să spun. A doua zi dimineața am primit un telefon de la celălalt băiat, Marinică. Atunci am avut o descărcare nervoasă și-am început să plîng în hohote. Probabil că în subconștient refuzasem să cred în tot acel timp ceea ce-mi spusese Sorin cu o seară înainte. Telefonul acela însă anulase tot și-mi dovedea că nu mai este nimic de făcut, ireparabilul se întîmplase. Am plecat la București. Simbătă am fost la capela Institutului medico-legal. Abia luni și marți a fost de pus la Muzeul Literaturii. Atunci m-am întîlnit cu Petre Anghel și Corneliu Popescu, care mi-au povestit despre proiectul de a merge la Focșani chiar în ziua cînd l-au găsit la Mogoșoia.

— Nu v-ați gîndit la nimic anume, nu vi s-a părut nimic suspect atunci?

— În primul moment n-am reacționat nici într-un fel. Pur și simplu am acceptat situația. Durerea dispariției a anulat orice fel de întrebare, orice fel de suspiciune cu privire la moartea neașteptată a lui Marin. Sigur, că mai pe urmă discuțiile din presă, și nu numai, mi-au

fi fost o luptă cu morile de vînt. Și cine să-ți răspundă?

— S-a creat o întregă legendă în jurul unei valize pe care ar fi avut-o Marin Preda. Majoritatea celor pe care i-am întîlnit spun că ea ar fi trebuit să ajungă la dumneavoastră în even-tualitatea că i s-ar fi întîmplat ceva lui Preda.

— Istoria valizei a început prin anul 1963, cînd Marin m-a rugat să i-o cumpăr, lucru pe care l-am și făcut. Atunci mi-a dat un pachet cu o parte din scrisorile Elei și niște fotografii. Le-am pus în valiză și am venit la Bacău. În 1970, invitat fiind la Bacău, de revista „Ateneu” la o întîlnire cu cititorii, Marin a venit și a cerut valiza. Acum am unde să le țin, mi-a spus. Mai tîrziu, într-una din discuțiile noastre, mi-a reamîntit că valiza este în fișet la Editură, cu un bilețel deasupra, pe care scrisese doamna Stănescu, secretara lui, adresa mea. Nu am de unde ști ce mai conținea valiza în ultima vreme, în afara celor văzute de mine la început.

În momentul cînd am ajuns în București, imediat după aflarea morții, am auzit că doamna Stănescu mă căutase la telefon, lăsînd vorbă că vrea să-mi spună ceva. După înmormîntare,

● CU EUGEN JEKEL ȘI ALEXANDRU PREDA